List 1. **NOVICE** Tečaj XXVI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 1. januarija 1868.

Novo leto.

Kakošno bode novo leto? kaj nam bode prineslo? — to je vprašanje, ktero si zdaj stavi vsak državljan, bodi si kakoršnega koli stanú.

Odgovora na to vprašanje ne more dati nobena živa duša; sam Bog ga vé; zakaj če pogledamo v preteklo leto nazaj, prestvarilo se je naše cesarstvo — Avstrija — tako, da ni več podobno prejšnjemu. Kdo tedaj more vedeti, kaj in kako bode v prihodnje?

Magjarom se je dovolilo vse, kar so zahtevali, in le to, kar so oni ponudili, vzeti so morale hoté ali nehoté druge dežele. To se je prav odločno reklo v dunajskem državnem zboru in krstilo se je „Zwangslage.“

Avstrija se je tedaj po magjarski volji razcepila v dve polovici, na dva kampa: to je dvalizem; ta razcep sega tako daleč, da so neogerske dežele sklenile z ogerskimi kupčijsko pogodbo kakor tuja dežela s tujo. Avstrijski cesar je Ogrom kralj.

Po tem razcepu se je prejšnje naše cesarstvo prestrojilo v tako državno poslopje, da ga mu ni para na svetu. To naj razjasni sledeči popis.

Na dvoje ločena Avstrija ima zdaj trojno ministerstvo: Ogri imajo svoje, neogerske dežele spet svoje, in nad obema tema deželnima ministerstvoma stojí tretje, ki se državno imenuje. Le eno armado imamo, pa tri vojna ministerstva itd.

Ogersko ima svoj državni zbor v Peštu, kajti se Ogersko ponaša za državo, ktera obsega Erdeljo, Hrvatijo, Slavonijo, Srbijo itd. Neogerske dežele pa imajo spet svoj državni zbor na Dunaji. Ker pa so Ogri vendar še tako milostljivi bili, da priznavajo nektere nitke, s kterimi se z neogerskimi skupaj držé, zato je še tretji, to je, mešani državni zbor iz nekoliko poslancev ogerskih in neogerskih, ki se delegacija imenuje.

Lejte! iz koliko kolés obstaja ta nova državna mašina! Taka mašina je že okorna sama po sebi, kaj pa še, ako se le eno kolo pohabi? In že zdaj je vprašanje: ali bojo Hrvati hotli iti v državni zbor v Pešt? so li Srbi, Rumuni, Slovaki zadovoljni? Ali bojo Čehi šli v državni zbor dunajski? Ali Poljaci ne bojo ničesa več zahtevali? Ali so drugi slovanski narodi zadovoljni? Ali so cerkvene zadeve že rešene? itd. Ali bo večina avstrijskih narodov zaupanje imela do ministrov, ki so dozdaj vsi zaljubljeni bili v Nemčijo? itd.

Da je prečudno sestavljena ta mašina, kaže prav očitno to, da tisti, ki so jo sestavljali, se sami branijo jej voditelji biti, kajti ministrov za neogerske dežele dobiti, silna je težava. In največa skrb so jim gotovo denarne zadeve našega cesarstva, ktere se pa v poslednjem državnem zboru niso nič v pretres vzele; se vé da nemškemu liberalizmu je konkordat veča spotika kot bankrot državni! Da smo večo butaro plačil na-se vzeli, kakor Ogri, tega nobeden ni tajil v državnem zboru. Da bomo morali več plačati, to je tedaj gotovo; al od kodi to vzeti, to se ne vé. Da se gruntni in hišni davki nikakor več ne morejo povišati, to vsaj bode sprevidil vsak minister.

To je tedaj stan, v kterem iz starega leta prestopimo v novo, v kterem utegnejo še nemške, talijanske in turške zadeve po svetu vojsko vneti in tudi Avstrijo v boj potegniti.

Mi smo s tem le na kratko popisali, kar se je v preteklem letu premenilo v cesarstvu našem, in iz srca želimo, da bi ta nova skušnja res tako srečno se izvršila, kakor se nadjajo tisti, ki so nam za novo leto prav novo Avstrijo skovali. Vsa odgovornost gré njim za to!

Gospodarske stvari.

Ljubljansko močvirje,

kaj je bilo do leta 1830., kaj je sedaj in kaj obeta v prihodnji čas?

Ljubljansko močvirje (morast) je obsegalo pred sto leti blizo 40.000 oralov (johov) prostora, je dajalo po okrajih kaj malo nastilja in slabe konjske klaje, po sredi pa celó nič. Iz mokrih tal je vedno puhtela in vstajala gosta megla, da jo je solnce le malo kedaj moglo prešiniti. V kužnem zraku so se pogostoma kazale bolezni med prebivalci okolice njegove, vzlasti mrzlica.

Pred blizo 100 leti se je začelo prevdarjati, kako da je mogoče, to veliko planjavo osušiti, zboljšati zrak in svetu plodnost pridobiti, sploh ga za obdelovanje pripravnega napraviti.

Prva skrb je merila na to, da se osuší; v ta namen se je izkopal cesarski graben po delovodju Grubarjev imenovan. Tudi je bil vrezan Cornov graben od Ljubljanice proti Brezovici, in od Lip proti Tomišlju Čurnov graben.

Ta prva dela so pripomogla, da je bilo mogoče obdelavati okraje močvirja, po sredi je pa vendar vedno premokro ostalo. Nevtrudljivemu prizadetju ranjcega ljubljanskega župana Hradeckega gré čast in hvala, da so leta 1827. bila dovoljena in pričeta še potrebna dela za popolno osušenje tega močvirnega svetá; in kmalu se je pričelo obdelovanje mahú po vseh krajih. Kodar so prej štorklje, gosí, race plavale, se zdaj vidijo rodovitne njive, lepi travniki, sèm ter tjè tudi boršti.

To je ljudstvu očí odprlo, ga do spoznanja velike vrednosti mahú napeljalo, in vidi se zdaj, kako dandanes hrepené po mahu tudi taki ljudjé, kteri so ga kedaj sovražili ko špajko.

Po tem je tudi na ceni pridobil; med leti 1830. do 1840. se je dobil oral mahú za 2—5 gold., zdaj se ga komaj dobí oral za 200 gold., in še več je vredno samo v šoti, kar se je mora odpraviti, da svet stanovitno rodoviten postane.

Kako globoko je treba šoto odpraviti, pokaže povsod sam svet, namreč tako daleč, da se pride do blata, ki ni več prepleteno s koreninicami, in ki se na stran vrženo razvalí. Izrezana osušena šota je dobra za kurjavo, se lahko prodá, povrne obilo stroške za rezanje in osušenje z vožnjo vred.

Na svet, po tej poti odkrit, treba je napeljati obilo prstí s cestnim blatom, ali, kar je najboljše, zidne šute, in do čevlja ga globoko prekopati ali preorati. Brez dvoma bode tukaj drenaža na pravem mestu; ona bo odpeljala zakisano vodo iz zemlje in pot odprla dohodu plodnega zraka v njo.

Tako pripravljen svet se utegne porabiti za njivo ali travnik; žita in zelišča vseh plemen rodijo dobro in hvaležno na njem, toda gnoja potrebuje enako drugemu svetu.

Namesti da bi rezali šoto, odpravljajo drugi nesegnjili mah s požiganjem, in sejejo večidel ozimno rž ali ajdo; al pridelek nikakor ne povrne vrednosti sežgane šote, dela in semena. Zato bi bilo prav to potratno navado tem več odpraviti, ker s požiganjem se skoraj vedno poškoduje pridelek bližnjih, in se nadlegva vsa okolica s smrdljivim dimom. (Kon. prih.)

Pregled,

koliko brez vojskine doklade znašajo od vsacega goldinarja direktnih davkov doklade za deželne potrebe in za potrebe zemljiščine odveze v posameznih deželah našega cesarstva, in sicer:

V deželi	ktera ima □ milj vsega svetá	Rodovitne zemlje □ milj	Duš	Odstotki na goldinar davka	Za deželne stroške se potrebuje goldinarjev	Za stroške zemljišne odveze goldinarjev	Skupaj goldinarjev	Doklade skupaj znašajo za enega človeka krajcarjev	Doklade skupaj znašajo za □ miljo goldinarjev
Češki	902·8	778	5,000.000	16	2,000.000	3,000.000	5,000.000	100	6427.$_{9}$
Bukovini	181·6	176	590.000	65	86.000	700.000	786.000	120.$_{15}$	4465.$_{8}$
Dalmacii	222·3	214	440.000	27½	150.000	—	150.000	3.$_{4}$	700.$_{9}$
Galicii	1364·0	1185	5,000.000	66	745.000	5,000.000	5,745.000	115.$_{0}$	4848.$_{0}$
Goriški, Istri in Trstu . .	139	130	500.000	48	213.971	243.000	456.971	91.$_{3}$	3515.$_{1}$
Koroški	180	157	338.000	49	223.000	470.000	693.000	206	4413.$_{9}$
Kranjski	174	164	460.000	40	231.000	624.000	855.000	185	5213.$_{4}$
Moravski	386	372	2,000.000	17	914.000	2,000.000	2,914.000	145	7833.$_{2}$
Avstrii dolnji	344·5	327	1,800.000	18	2,000.000	2,000.000	4,000.000	220	12232.$_{4}$
Avstrii zgornji	208·5	189	720.000	32	750.000	1,000.000	1,750.000	244	9259.$_{2}$
Salcburški	124·5	102	150.000	30	80.000	1,000.000	1,080.000	719.$_{3}$	10588.$_{2}$
Šlezki	89·5	89	480.000	19	189.000	278.000	467.000	97	5247.$_{0}$
Štajarski	390	359	1,090.000	35	1,000.000	1,500.000	2,500.000	229.$_{3}$	6963.$_{6}$
Tirolski in Vorarlberški	509·6	421	870.000	21½ 17	257.000	404.500	661.500	75.$_{9}$	1571.$_{2}$

Národno-gospodarske stvarí.

Delo z rokami nasproti delu z mašinami.

Ali me ne bode jutri ali morebiti že danes spodrinila mašina? — tako se skrbno vprašuje delavec, in celó kadar zaspí, v sanjah sliši ropot kolés, ki gonijo mašine, in ki mu žugajo še ta košček kruha vzeti, ki ga danes ima?

In ta skrb ni prazna. Koliko delavcem so dandanes mašine res že vzele ves zaslužek! Fužine delajo z mašinami, kjer je prejšnja leta priden kovač sukal kladvo; mašine izdelujejo žeblje in igle, ki so jih poprej delali žeblarji (cvekarji); mizarjem so stružnice, rezbarice in druge mašine vzele mnogo zaslužka; mašine, ki izdelujejo pile, podkve, verige, kaveljne, šivanke, kopita, doge itd. so mnogim rokodelstvom snedle kruh; predilnice, kjer se po 50.000, pa tudi 100.000 vretenec suče, so brezštevilnim predicam in predivcem iz pridnih rok vzele vreteno. Mašine, ktere tkó, so vzele tkalcem delo in sto in sto tisoč tkalcev je ob zaslužek. Mašine, ktere same šivajo in pletó (štrikajo), vzele so šivaricam in pleticam dela. Papirnice z mašinami so ustavile papirnice, kjer so pred le roké delale.

In kdo more že danes rečí, kakošne druge mašine se bojo še iznašle, da namestujejo človeško rokó?

Tako vprašanje si stavi boječ rokodelec, in ker vidi, da znajdeb človeškega uma ne more ovirati, ker so na korist človeštvu, misli in misli, duhta in duhta, kako bi odvrnil od sebe še večo škodo in si vendar prislužil kaj kruha.

V tolažbo pridnim delavcem moremo to reči: če tudi so mašine dobrotljive znajdbe, vendar je meja, čez ktero ne morejo seči, in meja, ktera mašinam kliče „stojte!“ je ta, da je mašine ondi konec, kjer se začne delo s premišljevanjem in svobodna umetnost.

Kakor pajek svojo pajčevino zmiraj enako prede, kakor čbela svoje celice zmiraj enako izdeluje, kakor lastovica svoje gnjezdo zmiraj enako zidari, tako mašina zmiraj le po istem kopitu dela. Človeška roka pa preminja in boljša svoje delo, ker um in pamet jo vodi v vsacem trenutku, da zmiraj kaj novega, kaj lepšega lahko stvari. Pri kmetijskih delih je prevdarka treba, ki ga nimajo mašine, — pri rokodelcih, kjer je pre-

mislika treba, ne zadostuje slepa mašina sama, in kjer je umetnosti treba, mašina ne zmore.

Moč vode, sape in pare ni nadomestila roke, ampak roko je le olajšala teškega dela in slepega hlapčonskega dela, da se je človek znebil teh težav in da svoj um more obračati na delo, kjer je prevdarka, kjer je umetnosti treba. (Kon. prih.)

Sporočilo
o IX. seji Matičinega odbora
19. decembra 1867.

Pričel je sejo dr. Vončina z veselim naznanilom, da je Matica od poslednje seje pridobila nekaj v nravstvenem, nekaj v denarstvenem oziru, ker so jej pristopili svetli knezoškof Jernej Vidmar, in ker jej je volil petino svojega premoženja ranjki blagi profesor Debeljak, ktero bode pri sodniji zastopal tajnik g. profesor Lésar. Ime Debeljakovo ostane slavno v letnikih naše Matice med prvimi dobrotniki, in počastímo tudi mi vstavši njegov spomin (kar se tudi zgodí)!

Na to se potrdi zapisnik VIII. odborove seje, in tajnik g. Lésar je poročal o važnejših stvaréh tako-le:

Število matičinih udov se je od 8. odborove seje pomnožilo za 36, med kterimi je 5 ustanovnikov (med temi so milost. ljubljanski knezoškof g. Jernej Vidmar Matici podarili 200 gold.) in 29 letnikov. Glavna Matičina knjiga imela bi toraj kazati številko 1312, a zadnja številka jej je ravno 1300. Ta razloček izhaja od tod, ker nam je vneti poverjenik g. Dominik Čolnik letnino 12 udov poslal brez imen, ktera nam naznani pozneje.

Najvažnejši dopis, ki je došel Matici, je gotovo ta, v kterem jej gosp. dr. Jernej Zupanec, c. kr. bilježnik kot sodnijski komisar, 30. nov. 1867. l. naznanja, da je ranjki gimn. profesor Matija Debeljak v Trstu umrl 18. oktobra 1867. leta ter v svoji oporoki, pisani 24. decembra 1866 in 15. junija 1867. leta, razglašeni 24. oktobra 1867. leta naši Matici po odbitih darovih petino svojega premoženja zapustil proti temu, da Matica svoje knjige vsako leto pošlje njegovi rojstni hiši št. 2 na Visokem v Poljanski fari. To premoženje je večidel v laških državnih pismih, in znaša 70.618 gld., ako ta dadé toliko, na kolikor se glasé. — Bog plati rodoljubnemu velikodušnemu dobrotniku, ter mu obudi mnogo posnemalcev! Vsled tega naznanila se je Matica 2. decembra 1867. l. pri dotični sodniji oglasila za pogojnega dediča omenjene petine, sodnija pa je že 3. decembra 1867. l. št. 24.015 odgovorila, da potrdi in Matici prispozná dedovalno to pravico. Za daljno obravnovanje te dedičine je prvi podpredsednik gosp. dr. Leon Vončina 2. dec. 1867. l. pooblastil poročajočega tajnika in odbornika, kteri po dovršeni obravnavi vse naznani slavnemu odboru.

Družba „the Smithsonian Justitution“ v Washington-u je poslala z listom od 29. dec. 1866 svoje knjige isto leto izdane. Prejela je je Matica 10. oktobra t. l., ter imenovani družbi poslala svoje knjige, dozdaj na svetlo dane. Prepričan sem, da slavni odbor potrdi to ravnanje. — (Odobri se.)

Prejeli smo začetek rokopisa Hafnerjevega o slovenski stenografiji; tajnik ga je v presojevanje dal hitropiscu g. Stempiharju. Naj slavni odbor vdobrí tudi to ravnanje. — (Odobri se.)

Presojevalci Žepičeve „latinske čitanke“ so dovršili svoj posel. — O P. Ladislavovi „latinski slovnici“ sem danes prejel pismo, v kterem g. prof. Macun naznanja, da jo pregleda o božičnih praznikih. Tako pride poročilo o teh dveh rokopisih še le v prihodnji seji na vrsto.

Gosp. dr. Josip Vošnjak naznanja, da se „slovenski Štajar“ pridno spisuje, da pa rokopis ne bode gotov do novega leta, vendar pa misli, da se bode vsaj prva polovica te knjige lahko natiskala v prihodnjem letu. „Radi — tako dalje piše g. dr. Vošnjak — bi mi dodali zemljevid „Slovenskega Štajarja“, izdelanega po vélikem general-stabnem zemljevidu, pa stroški bi morda bili preveliki za Matico, kajti tak zemljevid bi, kakor sem pozvedel, stal na 700—800 gld. Kaj misli Matičin odbor? Če je v stanu, dovoljiti te stroške, lotimo se tega dela.“ Naj slavni odbor danes izreče svojo misel o tem vprašanji. — (Odbor ne odobri tega nasveta.)

Odsek za izdavanje knjig, voljen v 8. odborovi seji, je sestavil imenik onih knjig, ktere priporoča odboru slovenske Matice. Ta imenik je v „Novicah“ razglasil s prošnjo, da blagovolijo do novega leta 1868 oglasiti se pisatelji, ki bi spisati hoteli ktero omenjenih knjig, da odsek to poroča Matičinemu odboru, za knjige pa, za ktere se ne bi dotlej nihče oglasil, da Matica sama si poišče pisateljev. — Naj slavnemu odboru naznanim, za ktere knjige so se doslej oglasili pisatelji.

Za Šafařikove starožitnosti oglasili so se štirje, namreč visokoč. profesor P. Ladislav, g. Josip Stare, gimn. suplent v Oseku, g. Franjo Marn, učiteljski pripravnik, in Jan. Vesel, duhovnik; — za filozofijsko propedevtiko, kakoršno je spisal Zimmermann, le nekoliko okrajšano s pomočjo češke, poljske, hrvaške in talijanske g. Mat. Cigale; — za slovensko hrvaško-srbsko slovnico: g. prof. Ivan Macun; za „slovenskega Zidarja“ g. Fr. Tomšič, pristav na ljubljanski viši realki, ki je že dovršil vse skušnje za realkino učiteljstvo, in Franjo Vodopivec, učitelj na reški realki; za sodelavca pri „naučnem slovniku“ za medicinske članke ponudil se je g. dr. Jos. Vošnjak.

Vrh tega pa so došli še predlogi, ki dopolnujejo odsekov nasvet, namreč: Visokočest. g. P. Ladislav nasvetuje, da se Šafařikovim starožitnostim dodadé tudi IV. bukve Herodotove, na ktere se Šafařik čestokrat sklicuje in je presojuje, in izdá staroslovensko berílo za šole. — Za obé knjigi se omenjeni slavni profesor ponuja Matici. — Gosp. odbornik M. Majar nasvetuje to-le: „Ako bi bilo slavnej družbi všeč, bi jaz spisal, da bi naša Matica na světlo izdala, knjigo zabavnopodučno, v kteri bi bile pripovědke resnične, to je, ktere so se večji děl resnično prigodile; izvirno so spisane v ruščini, in v knjigi, kakor jaz menim, bi na jednej strani se tiskala po ruski, na drugoj pa slovenski pripovědka.“ — Gosp. Matej Cigale predlaga, naj se namesto „starožitnosti“ izdade slovenska literatura ali vsaj bibliografija. — Gosp. B. Raić želí, da bi Matica izdala: Popis vseh zelišč rastočih na Slovenskem in navod, kako je ravnati z berilom, da je poduk poraben ter prebirajočim učencem koristen. — Gosp. A. Janežič nasvetuje: a) izdavo najlepših narodnih pesem in pripovedek slovenskih; b) izdavo zbranih del naših najboljših sedanjih pesnikov: Cegnarja, Levstika in Vilharja; c) kakov krasen roman; d) Schödlerjevo knjigo „Buch der Natur.“ — Gosp. odbornik dr. Ulaga predlaga: Naj se izdá Jirsikova poljudna dogmatika katoliška, in za-njo razpiše poštena nagrada.

(Konec prihodnjič.)

Slovstvene stvari.

Slovniške drobtine.

Spisal Cigale.

Spominjam se, da smo se čudili svoje dni slovenščini, kako se je od Truberjevih časov sem malo spremenila. Današnji dan ne bi se to več moglo trditi, kajti

dosti očiten je razloček med sedanjim knjižnim in onim jezikom, s kakoršnim se ponaša Truberjevo sv. pismo. Knjižna slovenščina napreduje tako jaderno, da je kje kdo še težko dohaja, in prav je, da napreduje, saj jo je tisočletna nezgoda marsikako popačila. Toda razum bodi voditelj k dobro premišljenemu koncu. Ne morem si pa misliti in želeti takega konca, do kterega dospevši bi nam jezik še dalje bil od jezika druzih Slovanov, zlasti pa srbsko-hrvaškega, nego je zdaj.

Da v tem ne zastranimo, naj bi — to željo izrekam tù — slovenski pisatelji, sosebno priznani veljaki, ktere radi posnemamo, predno kako novoto vpeljejo v knjigo, očitni sodbi izročili jo in z razlogi podkrepili. *)

Iz nekterih novejših spisov, sosebno tudi iz službenih izdatkov slovenske Matice razodeva se neko slovenskim slovničarjem in pisateljem prej neznano pravilo, po kterem bi bilo bolje, rodivnik **) (genitiv) postavljati pred samostalnik, nego za samostalnik, od kterega je odvisen. Piše se namreč z neko doslednostjo, ki ne more biti naključna, na pr. „Slovenske Matice odbor“, „odborove seje zapisnik“, „te teorije obračanje na dejanske izkušnje“ itd., kakor da bi neslovensko bilo pisati: „Odbor slovenske Matice; zapisnik odborne seje.“

Imenoval sem to nekako pravilo slovenskim slovnicam neznano, ker ga ne nahajam razločno postavljenega v nobeni, zlasti ne v Janežičevi niti v Metelkovi, ktera na str. 262, §. 93. učí: „Der regierte Genitiv steht gewöhnlich nach dem Worte, von welchem er regiert wird, — kann aber auch vor demselben stehen, z. B. „svoje matere edini sin.“

Nihče naj ne misli tù, da jaz to novino pripisujem zgolj samovolji naših pisateljev, kakor da ne bi se mogli opravičiti z národnim govorom, marveč na misli so mi dotični primeri, kakor: „vseh vernih duš dan“, „Device Marije lasci“, „Device Marije prosó“ itd.; (pa tudi nasproti: „zakrament svetega krsta“ itd.). Vpraša se samo: kaže li iz teh nekoliko primerov povzeti tako obširno, splošno pravilo za nepregledno množino primerljajev, v kterih ima rodivnik službo svojo? ***) Jaz bi odgovoril kratko, da ne kaže, ter bi se potegnil za dozdanjo svobodo.

Moje stališče je znano. Posebnost slovenskega jezika, če tudi utrjena v národu, ako se ne more ni iz staroslovenščine, ni iz živih slovanskih narečij izkazati (legitimirati), da je slovanska, nima cene. Taka pa je tukaj. Če se namreč kolikorkoli ozremo po slovenskih in slovanskih knjigah, videli bomo precej, da takega besednega reda ne poznajo staroslovenski in brizinški ostanki, niti ga poznajo Truber in njegovi nasledniki do današnjega dne, niti česka, poljska, ruska, srbsko-hrvaška in bolgarska knjiga.

Vzemimo v roke ktero bodi Vukovo izvirno knjigo ali prestavo, povsod bomo našli, da se drží gori prepisanega Metelkovega pravila. Vukov „Novi Zavjet“: *Mat. VII, 3.* „A zašto vidiš trun v oku brata svojega“... (kaj pa vidiš pezder v očesu svojega brata). *Mat. X, 20.* „Duh oca vašega govoriće iz vas.“ *Mat. XI, 25.* „Hvalim te, Gospode neba i zemlje.“ *Mat. XIII, 11.* „Vama je dano da znate tajne carstva nebeškoga“ (Vam je dano vedeti skrivnosti nebeškega kraljestva).

(Konec prihodnjič.)

*) Take razprave o tem ali onem slovniškem vprašanji, kakor smo na pr. letos dobili od č. g. Ladislava Hrovata in nedavno od g. Žepića, jako so koristne in ob enem zanimljive. Gosp. profesor Žepić po pravici hvali gosp. Ladislavova „pravila za pisavo“ ter jih v vsem sodi tako, kakor se meni zdi, da je prav. Sploh moram jaz odobriti do malega vse Žepićeve opazke, kterim vem glas, samo temu, da bi pisali posojivo, ne bi jaz pritegnil, ker me besede: kupílo, plačílo, hranílo, selilo, šacilo, drugače napotujejo. Naj izrečem še željo, da bi se g. Žepić račil večkrat oglasiti ter primerjaje slovenščino s srbsko-hrvaščino svetovati nam to ali ono popravo; n. pr. ne bi li imeli Hrvate posnemati gledé na genit. partit., kjer se močno ločimo. Hrvat pravi: imam povoda (ich habe Grund), vidio sam konja (ich habe Pferde gesehen, — des chevaux). Jeli to slovansko? Pis.

) Rodivnik ali rodilnik? To je pravopisno vprašanje. Hrvat bi pisal rodionik, spreminjaje **l v **o**. Vsakakor je **l** pravilen. Vendar so nekteri pomisleki. Ni še menda prav dognano, kako se obrazijo take besede, zlasti samostavniki na **-ec**, od glagolske osnove, ali od participa (glej Janež. II. J. stran 119), ni li kak razloček med enim in drugim; niti je prav jasno, kaj se bolj prilega Hrvatom, ki imajo: samostavnik, starostaven, vladavina, merodaven itd.; tudi bode prav težko biti dosleden v vseh primerih. Staroslovenščina (Mikl. slov.) ima največkrat **l**: kadilnik, kupil'n, ležalnica, pobegal'c, pa tudi: pitav'c, pištodav'c, plenoprodav'c, predavnik, rosodav'n, pev'c. Pridevnike ali priloge na -aven, -iven (-alen, -ilen), kterih drugi Slovani v našem pomenu nimajo, kakor da prepogosto delamo. Kadar imamo iz dotičnega glagola izpeljan samostavnik na -ilo, to smemo iz njega dalje narejati tudi pridevnik, n. pr. pravilo, pravilen, kresilo, kresilen, plačilo, plačilen. Ako pa nasproti gre za ženski samostavnik, kakor: pisava, zidava, veljava, ter nas je misel iz njega napraviti pridevnik, ne bode prav: pisalen, zidalen, veljalen, če nečemo pisati tudi: držalni zbor. Pis.

***) Jaz sem bil v 8. in 9. listu „Novic“ od leta 1859 napisal obširnejši sestavek o rodivniku, na kterega se tu sklicujem, čeravno meri najbolj proti izpeljevanju svojivnih pridevnikov iz samostavnikov, ki pomenijo nežive stvari. Sem li koga preveril z njim, ne vem, dvomim pa vendar, ker se še v letošnji knjigi bere na pr. močvirjevo obdelovanje. Toda jaz, da-si nisem nepreučljiv in trmoglav, ne morem noostati pri tem, do zdaj jugoslovanska narečja takih svojivnikov nimajo. Kaj prinese napredek, tega ne vemo. Kdor se staroslovenščine ne drží samo v tistih rečéh, v kterih nas loči od Hrvatov, mora preiskavši Miklošičev slovar priznati, da v njem (in va-nj gredo pridevniki svojivni kakor posebne besede) ni od neživih stvarí najti pridevnikov na **-ov** in na **-in** razen dveh edinih, namreč iglin, jugov (uši igline, Ostr., jugovo vejanije), v tem ko ima dokaj drugih dotičnih pridevnikov, kakoršni se izpeljavajo iz besed neživih rečí, n. pr. ložnič'n (od ložnica), loz'n (od loza), lož'n (od luža), lun'n (od luna), marmor'n (ne marmorov), mrež'n (ne mrežin), narod'n, papir'n, pepel'n, pušč'n (od puška), stegn'n (od stegno). Pis.

Zabavno berílo.

Originali iz domačega življenja.

Druga vrsta.

I. Slovenski Nikodem.

Spisal dr. V. Zarnik.

(Dalje iz pretečenega leta.)

Dolgo smo se smejali pustni burki; pa Boštjan je bil ponosen, da je prvikrat v svojem življenji zasluženo priznanje našel. Rekel je, da, ko se mu je enkrat sreča nasmehljala, bode ga tudi, ako Bog dá, dalje spremljevala, da zaželenega Mecena najde in s tem tudi nekaj zvonečega priznanja. In ni se motil. Zvedel je, da se v Bledu že nekaj časa mudita dva ruska diplomata: knez Merčinski in baron Knorring. Mislil si je, ker me baron Streusandbüchse in umetniški odbor tako zaničujeta, videli bodemo, ali so morebiti naši ruski „bratje“ bolj usmiljenega srca in bolj denarni? Dade krasopiscu svoje na Turka srborite „Šišenčanke“ prepisati, in jih pošlje lepo zavite v Bled brez vsega pravega upanja, da bode ta poskus boljši sad rodil. V treh dneh dobí list, kteremu je bilo na zavitku napisano: noter so 3 bankovci po 100 gold.! List je bil jako lakoničen, kajti brez naslova in nagovora se je glasil po francozki tako-le: Evo vam 200 gold. baron Jožef Knorring, a od zdolej spet: Evo Vam 100 gold. knez Dragotin Merčinski; v Bledu 1. junija 1867. — Ali ta tehtna in izdatna lakoničnost je Boštjanu veliko bolj srce in dušo pogrela, nego uljudnost barona Streusandbüchse. Boštjan, kakor pravi Nikodem, je bil velik sovražnik panslavizma, kajti bil je po svojej politiki

le Slovenec; posebno je zmirom v sveti jezi rentačil in žolč razlival na narodopisno razstavo v Moskvi in na popevanje ruske himne, česar ni mogel nikdar Hrvatom odpustiti, da so jo o binkoštih v Ljubljano zanesli; ali te 3 bankovce ruskih diplomatov je pa s tako mirno dušo v božjem strahu v svojo mošnjo zbasal, kakor da bi mu jih bila poslala ministra Beust in Becke, — kar čisto nič ga ni „rodoljubna“ vest pekla! — Ko je imel enkrat stotinjake v žepu, premišljuje kakih 5 minut, kaj bi se dalo početi? Pa hipoma svoj cilinder ob tla zažene, z obema nogama k višku skoči in ga pomandrá, ta-le kratki monolog govoreč: Heute werden wir durch alle Poren Wein schwitzen (= danes bomo pa vinski pot potili)!

Povabi nas vse stare pajdaše, potem svoje tovarše iz bureau-a gospode: Žmitka, Kozoprska, Ablativa in s kolodvora g. Bingelbônglja in pa Quominusa. Bilo je veliko posvetovanje, kje bi si izbrali vrt, da bi ta po Boštjanu napovedani vinski pot potili. To se vé, on se je poganjal za „debelega botra“, pa večina je rekla, da je predaleč, in da nimajo tam več vrst vina na izbor, akoravno bi, kar se Kornelije tiče, vsi za-njo glasovali. „Ogromna“ večina se nazadnje odloči za „polimanega kebra“ v Šiški, kjer imajo izvrstno jed in pijačo in vsaj 10 sort vina na izbiranje, tudi je spodobno, da slavni vspeh „Šišenčank“ v Šiški praznujemo. Boštjan je našo odloko hotel s tem podreti, da je rekel, da je tam vsak večer kuhan in pečen gosp. Tschertschuschnigg sam, in ž njim vred vsi najhujši bureaukrati kranjske dežele; pa potolažimo ga s tem, da se je Tschertschuschniggovo veličanstvo danes v Kranj odpeljalo in da se še le drugi dan vrne. — Bili smo zvečer točno pri „polimanem kebru“, še rešpêhtar so se Nikodemu na slavo v ostrogah, slovanskem kožuhu in kučmi, Rusom na čast, v fijakerji tik do hišnih vrat pridrdrali. — Posadili smo Boštjana brez venca iz figovega perja na čelo in njemu nasproti kolodvorskega uradnika g. Quominusa, ki je bil črn kot cigan, lase je imel kot konjsko žimo in noge kakor grški Ω. Bil je Quominus sicer tudi jako čuden mož, kajti bil je časih po cele mesece čmeren in melanholičen, nikogar niti ni pogledal, niti z nikomur prijatelske besedice pregovoril, časih je bil pa tako dobre volje, da je prvemu potepuhu na ulicah čik smotke iz ust izbil, ga potem v štacuno peljal in mu novo lulo in funt najbolj finega turškega tobaka kupil.

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

V Pragi 24. dec. — 16. dne t. m. so napravili Sokolci združeni z udi „Umelecke besede“ in „Hlahola“ za slovanstvo vrlo zasluženemu možu gosp. prof. Purkyně-tu serenado, in to na čast njegovemu 80. rojstnemu dnevu. V krogu dveh sto Sokolcev z baklami, stala je mestna godba s pevci. Ko so odpeli pevci prvo pesem, stopil je sivi starček na balkon in gromoviti slavaklici so doneli po širokih ulicah. Ko so potihnili ti klici, pričel je prof. Purkyně govoriti ter je posebno omenil to, da je že v devetem letu svoje starosti zapustiti moral svojo domovino in 27 let živel na ptujem, in se že star vrnil nazaj in tako še le v starosti mogel pričeti delati za domovino in narod svoj, kteremu rad žrtuje vse svoje moči. Gromoviti slava- in živio-klici so doneli govoru njegovemu, potem pa je zopet se godba pričela, in iz nasprotne hiše je obsijala slavnega starčeka umetna magnezjeva luč. — Ko je nehala godba, podala se je deputacija omenjenih društev k prof. Purkynětu, pevci pa so peli še eno pesem. Ponavljajo se slavaklici in množica se razide vsa radostna, da je slavnemu možu čestitala. — Drugi dan so podali tukajšnji Jugoslovani, večidel dijaci, g. prof. Purkynětu adreso, ktera se v slovenskem jeziku tako-le glasí: „Janezu Purkyně-tu, na dan 17. grudna 1867, mladež jugoslovanska v zlatni Pragi bivajoča. Slavni, visokoučeni gospod! spoštovani oče! Isti dan, ki vse slovanstvo v globoki hvaležnosti in v neskončnem spoštovanji do Tebe, visokočastiti gospod, praznuje Tvoj 80. rojstni god, pridemo tudi mi sinovi jugoslovanskih dežel, da Te v imenu svojih bratov prisrčno pozdravljamo. Tvoje ime ostane na veke z zlatimi črkami zaznamovano ne le v zgodovini naših bratov Čehov, nego tudi v zgodovini vsega druzega slovanstva, ktero v Tebi, krasno zvezdo na obzoru vednosti, zvestega sina domovine, stanovitnega boritelja za svobodo in pravico, očeta učeče se mladosti in apostelja prave priljudnosti, častí in ljubi. Stopimo pred Te, da vsaj deloma pretolmačimo čutila spoštovanja in ljubezni, ktera cvetó za Te o bregovih Save in Donave, in v podnožji Balkana, da Te blagoslovimo in ti voščimo srečo v imenu vseh Jugoslovanov, kteri so Ti, visokočastiti gospod! že s tem razodeli brezkončno spoštovanje, da so Te imenovali častnega uda akademije jugoslovanske.*) Da bi še dolgo živel v veselje in na slavo vsega slovanstva, ktero k Tebi, kakor k svojemu očetu gleda, čegar delavnost se tako bogato razcveta. Solnce sreče in zadovoljnosti naj še dolgo let spremlja Tvoje življenje! Slava! nenehajoča slava! Oče dragi! Mnogaja leta!

Jakić, Stiglić, Baumajster, Mrazović, Ban, Saračević, Kon J., Kon A., Gjunjo, Babarović, Krajać (Hrvatje).
Krestić, Raić, Mateić, Gojković, Bronovacki, Stojanović, Ristić, Manojlović, Štefanović (Srbi).
Stojanov (Bolgar). Hajdrih, Tomšič, Pevec (Slovenci).

Iz Gradca 27. dec. ⁂ — Prav nevšečna stvar za našo nemškutarsko „Tagespošto“ je nov časopis, ki je že nekaj časa oznanjen in o kterem je sploh znano, da ne bode hodil po potih, ktere so tukajšnjemu novinarstvu, odkar nam pravijo, da smo ustavno vladani, edino znane. Samotržje se je tem ljudem tako prikupilo, da jih je grozen strah prešinil, ko so slišali, da hoče „Grazer Volksblatt“ (tako bode ime novemu časopisu) tudi drugim národom pravičen biti in da ga tudi ni volja, svoje popularnosti v tem iskati, da se duhovne institucije, kolikor mogoče, najhuje natolcujejo. Prav kočljiva stvar je sicer časnike priporočati, in dokler nas vse podvzetje natenčnišega ne podučí, svetujemo našim ljudém samo to-le v tej zadevi: Ako že mora kdo med vami, bodi-si ko trgovec ali zarad lokalnih novic itd., imeti kak grašk nemšk list, popustite za Boga nam silno krivično „Tagespošto“ kakor tudi „Telegrafa“, saj ta dva časnika ne delata za nas, ampak proti nam, in naročite se v tej zadregi na nov nemšk list, to je, na „Grazer Volksblatt“, da bode potrebam, zarad kterih se naročujete na uni list, ravno tako zadostil. Ne podpirajmo listov, ki široko usta odpirajo, kadar je treba naročnikov, pa nam hrbet ali še kaj druzega kažejo, ko je govorica o naših težnjah in tirjatvah. Kolikor se zdaj precej gotovo vé, novi list tudi naših želj ne bode nikoli preziral in tudi dopisi v tem smislu mu bodo všeč, kakor vemo iz čisto zanesljivih ust. Marsikaj se bode, če Bog dá, tudi za nas s tem listom preuravnalo; vsaj nekterih prav krivičnih postopanj ne bode več. Do zdaj, na pr. smo se večkrat prepričali, da se nismo smeli zagovarjati, in to tudi ne, čeravno smo bili grdo natolcovani in obrekovani; plačevati smo morali naše zagovore s svojimi žulji in še potem so bili tako skrivno natisnjeni, da jih je človek

*) Na dan godú svojega je bil, kakor naši bralci že vedó, tudi izvoljen za častnega uda Matice slovenske v Ljubljani.

Vred.

po vseh kotih prilóg moral iskati. Proč tedaj s tacimi nam sovražnimi listi!

Iz Trsta 24. dec. V. — Že drugod sem nekdaj pismeno omenil, da naši pravi Tržaščani, čeravno rojeni Italijani, niso slovenstvu sovražniki. Tega smo se prepričali sopet oni dan, ko je bila volitev poslanca za naše mestno svetovalstvo in smo slišali govoriti penzijoniranega dvornega svetovalca barona Pascotini-a, kako gorko je priporočal, naj se pri tej volitvi ima ozir na tukajšnje Slovence, da v mestnem zboru dobé krepkega zagovornika raznih svojih zadev. Škoda velika, da njegova, gotovo vse hvale vredna priporočba je ostala le — glas vpijočega v puščavi! „Ancora questo ghe voccia!“ zabrenčí eden tistih ..... in sklenilo se je po večini glasov, imeti za kandidata lekarnika Liprendi-a (Italijana), kterega so res tudi volili. Pa naj si ga imajo! Morebiti, da ga oni gospod, ki je iskren Slovenec in njemu dober prijatelj, vodi prav po pravi tudi Slovencem pravični poti. Vederemo! Kar se mene tiče, sem to že od nekdaj mislil, da državni uradniki z ozirom na službene svoje dolžnosti v obče ne morejo biti neodvisni poslanci, pa vendar ne bi se protivil volitvi tudi kakega uradnika, ako je znan kot iskren in pogumen zagovornik ljudske koristi. Zategadel sva si jez in moj prijatel S..... po nasvetu barona Pascotini-a jako prizadevala nagovoriti druge, naj bi glasovali za volitev gosp. Jož. Nadamlenskega, svetovalca tukajšnje deželne sodnije, ali pa Ivana Loserja, ravnatelja državne gimnazije. Oba sta Tržaščana, poštena Slovenca *), in bi se nikakor ne bala odkritosrčno govoriti za Slovence. Al „di questi gavemo za bastanza“! — zareží zopet eden tistih ..... Tedaj fiasco! — Hvala Bogu!

Novomesto. + — 15. dne decembra radovali smo se spet v tukajšnji čitalnici nad gledišćinima igrama „Ultra“ in pa „Servus Petelinček“; med igrama ste peli gospodičini Šulceva in Piskarjeva lepi dvospev Flajšmanov: „Sanje“ in sicer tako prijetno in ginljivo, da ste ga morali po viharnem ploskanji ponavljati. Drugi čas pred in med igrama dopolnil se je z igranjem na glasoviru in s tem se je prav dobro namestovala drugač pri gledišćah neobhodno potrebna draga godba. Za zadnji večer tega leta pripravlja se zabava s petjem in pa srečkanjem. — Hvalevredno podvzetje čitalniško, zbor pevski osnovati, je tudi brž posnemovalca našlo, kajti, kakor slišimo, se je tudi v tukajšnji nemški kazini pod vodstvom gosp. Fabjana, osnoval gospodičniški pevski zbor. Morebiti se bote Ljubljančanje čudili, ako berete, da nekdanji pevovodja ljubljanske čitalnice je voditelj nemškega zbora, — al dandanes taki prekucijusi niso nobeno čudo!

Iz Idrije 28. dec. — Na sv. Štefana večer napravila je čitalnica naša kaj prijetno zabavo. Igrala se je v čitalničini lepo okinčani sobi Vilharjeva „poštena deklica.“ Čeravno so vsi svoje naloge lepo izvršili, pohvalijo naj se vendar še posebno gospá L. in obé gospodičini. Očitno hvalo zasluži tudi godba. Dvorana je bila prepolna; tudi rudnika našega častiti predstojnik je s svojo gospó počastil to, kakor vsako prejšnjo besedo.

Iz Kranja 29. dec. — Na dan sv. Štefana je bila tudi v naši čitalnici posebna svečanost; prejelo je 24 šolarčkov in 19 šolaric obleko in obuvalo. Marljivosti vrlih gospodičin in gospodov, ki so nam napravili 22. dec. 1867. leta prav lepo besedo v ta blagi namen, — mnogim dobrotnikom, med kterimi posebno hvaležno imenujemo gosp. barona Antona Zois-a, gosp. Fid. Trpinca, gosp. okrajnega predstojnika J. Derbiča, gosp. dekana Jan. Reša, gosp. zemljemerskega ogleda V. Kraus-a, gosp. mestnega župana M. Pirca in gosp. Val. Krisperja v Gradcu, — neutrudljivi delavnosti nježnih rok naših gospej in gospodičin gré zasluga, da se je obdarovalo 43 revnih otrok. Prečastiti gosp. dekan, ki so svečanost pričeli s prelepim govorom, so delili ubožčekom obleko, gospá Krišperjeva pa potíce; ginljivo je bilo videti, s kako radostjo so otroci klicali dvorano zapustivši „Bog lonaj.“ Iz čitalnice pa je potem obdarovane otročiče peljal častiti gosp. šolski vodja M. Lazar v farno cerkev, da so se Bogu zahvalili za prejeto darilo. Mi pa izrekujemo živo željo, naj bi se za naprej ta svečanost vsako leto ponavljala ter sklenemo te vrstice s besedami prečastitega gospoda dekana: „Mili Bog stoterno povrni vsem dobrotnikom in dobrotnicam, kar so dali ubogim“!

Iz Ljubljane. Kakor drugim deželnim odborom je tudi kranjskemu deželnemu odboru po c. k. deželni vladi došlo sporočilo c. k. ministerstva notranjih oprav od 17. dec. u. l., da se doklade za deželne potrebščine za 1868. leto začasno (provizorno) poberajo v tolikšni razmeri kakor lani, ker ni bilo mogoče že zdaj sklicati deželnih zborov, kterim gré določiti te doklade.

— Tudi v Ljubljano je došlo sporočilo, da v prvi polovici tega meseca peljejo po železnici truplo bivšega mehikanskega cesarja Maksa skozi Ljubljano, in da takrat pridejo prvomestniki vseh cesarskih, deželnih in duhovskih oblastnij na kolodvor.

— Naši državni poslanci so iz Dunaja prišli vsi domú; gosp. dr. Toman pa se vrne kmalu spet nazaj, ker mu je poslanstvo izročeno v delegacii.

— Hranilnica je imela 30. decembra občni zbor, v kterem so bili izvoljeni g. A. Samasa za predsednika, g. V. Seunig za namestnika, — za kuratorje gospodje: K. Holzer, A. Malitsch, dr. Suppan, dr. Recher, — za vodje gospodje: M. Pregl, J. C. Mayer, Fr. Sovan, Juri Sawaschnigg, A. Dreo, Krischmann, Stedry in Hudovernig, — za preglednike računov gospodje: Jan. Pajk, Jan. Kosler in Rudesch.

— *(Iz čitalnice.)* Na sv. Štefana dan je imela čitalnica svoj letni zbor. V začetnem govoru je gospod predsednik dr. Jan. Bleiweis se ozrl na preteklo leto in pogledal v prihodnje, rekši, da neka raztresenost politična in premembe o pevovodjih so nekako ovirale živahneje življenje, da pa vprihodnje se bode vredilo spet, kar je pomanjkljivo bilo letos, ker za pevovodstvo imamo v gosp. Försterji umetnika, ki je na vsako stran kos svojemu poklicu; zahvalivši se odboru čital., gospodom pevcem in gospodičinam pevkinjam in začasnemu voditelju pevskega zbora gosp. V. Valenti, pa tudi dramatičnemu društvu, ki kakor brat sestri pomaga čitalnici, omenil je vesele dogodbe, da prečastiti c. kr. deželni predsednik je stopil v društvo čitalničino in če tudi je to isto storil pri kazini in filharmoničnem društvu, se vendar národno društvo raduje tega častnega pristopa, ker med 4 cesarskimi namestniki, ki jih je že doživela čitalnica, je on prvi, ki je pokazal, da ne zapostavlja narodnega društva za nemška; — omenil je dalje radostno, da je čitalnica svoje delovanje spet letos poslavila z dobrodelnostjo, po kteri je bila množica ubozih otročičev obdarovana sè zimsko obleko, in to mu je priliko dalo, da je šibal tiste časnikarske pisarje, ki, kader koli morejo, oponašajo čitalnici, da ne reprezentuje „kapitala“ in „inteligencije“, rekel je, da radi odpuščamo neumnim bahačem to oholost, in smo zadovoljni, da imamo toliko „inteligencije“, da vidimo siromaštvo okoli nas, in da imamo toliko „kapitala“, da

*) Ena hči gosp. Loserja je tudi prava Slovenka in pa pridna učiteljica dekliške slovenske šole blizo Trsta, namreč v Ščedni.
Pis.

oblečemo nektere ubožčeke. Konečno je omenil izvrstnih rodoljubov, ki nam jih je prerana smrt vzela letos in posebno dveh djanskih pomočnikov gosp. Jožeta Pleiweisa in gosp. H. Grmeka; ves zbor jim je zaklical: zemljica lahka! — Iz sporočila tajnikovega se je razvidelo delovanje čitalničino v 13 besedah itd., iz sporočila blagajnikovega pa to, da čitalnica shaja sè doneski svojih udov brez deficita. 10 akcij, ki so se imele spet letos izplačati, je bilo čitalnici po rodoljubih darovano. Blagajnik gosp. Fr. Vidic, trgovec tukajšnji, je blagajnico v tako lepem redu oskrboval, da se mu je predsednik za brezplačni trud njegov očitno zahvalil in ga v soglasji z vsem zborom naprosil, naj bi to opravilstvo obdržal tudi za prihodnje leto. Gosp. Vidic je obljubil, da to stori. Za preglednika družbenega računa so vsled pravil bili izvoljeni gospodje: Robič, dr. Karol Bleiweis in Žagar. — Predlogi posamnih udov, da 1) se izbrišejo taki udje, ki s letnim doneskom, če tudi opominjani, zaostajajo, 2) da se ne dopušča takim, ki niso udje, vstop v čitalnico in k besedam, 3) da se vredi imenik pevcev, 4) da se v imenik udov, ki izhaja vsako leto, zapiše tudi, kaj se je v besedah pelo, deklamovalo, ktere gledišćine igre igrale itd., vse to je bilo odboru na skrb izročeno. — Za predsednika je soglasno oklican gosp. dr. Jan. Bleiweis, za blagajnika trgovec g. Vidic; za odbornike pa so bili izvoljeni gospodje: župan mestni dr. E. Costa, posestnik Drag. Cvajar, posestnik Debevec, posestnik Grazeli, posestnik Horak, trgovec Jamšek, dr. Poklukar, blagajnik deželni Ravnikar, prof. Šolar, magistratni komisar L. Svetec, dr. L. Toman, trgovec Ivan Vilhar, prof. dr. Vončina, kontrolor dež. blagajnice Žagar in dr. Zupanec.

— Jugoslovansko vseučilišče in Matica dalmatinska ste g. dr. Costo, družba sv. Mohora in Matica slovenska pa g. Ant. Lésarja pooblastili, da obravnavata dedščino po ranjkem Matiji Debeljaku.

— 6. januarja nas čaka zanimiv večer v reduti: gosp. Fr. Grbec dá svoj prvi koncert; program je: 1. Pesem koroških Slovencev (moški zbor). 2. Romanca iz Hugenotov (samospev). 3. Zvezdi (samospev in brenčeči moški zbor). 4. Recitativ in kavatina iz „Linda di Chamounix“ (samospev). 5. Husitska (moški zbor). 6. Dvospev iz opere „Gemma di Vergy“. 7. Igri na glasoviru. 8. Prisega iz opere „Hugenoti“ (moški čveterospev in zbor). Začetek ob 7. uri zvečer.

— *(Vabilo.)* Začele so se delati priprave, da se „národni koledar“ z „letopisom“, ki ga Matica slovenska izdá za 1869. leto. Sèm ter tjè so se izrekale želje, da bodi „letopis“ obširnejši mimo prejšnjih letnikov, zato vabimo vse slovenske pisatelje, naj nam mnogo primernega poučnega ali zabavnega, tudi pesniškega gradiva pošljejo saj do 1. aprila 1868. leta. Vsi spisi se bodo primerno plačevali ter naj se pošiljajo meni, ki mi je Matičin odbor izročil vredovanje te knjige.

V Ljubljani 30. decembra 1867.

Dr. Jan. Bleiweis.

— 1. list „Slovenskega Glasnika“ nam je prinesel jako znamenitega gradiva, in sicer: „Na straži“, balada, zložil Fr. Levec; — „Doktor Karbonarius“, začetek povesti iz prejšnjega stoletja, spisal J. Jurčič; — „Poslanica Svitoslavu“, zložil A. Umek; — „Gostinja“, začetek novele, spisal Fr. Celestin; — „Sred vodá“, zložil Jan. Krsnik; — „Česa je posebno treba našim pesnikom“, III. pismo, spisal J. Stritar; — „Potopisne črtice“, spisal Fr. Erjavec; — „Solnčeva ženitev“, mytholog. črtica, spisal D. Trstenjak; — „Spiritus familiaris“, spisal Andrejčekov; — „Národne stvarí: priče, navade, stare vere“, XV., nabral M. Valjavec; „Književni obzor“ in „Besednik.“ — Omenjeni časnik, ki veljá le 3 gld. na leto in izhaja vsaki mesec enkrat na pol tretji pôli, živo priporočamo vsem prijateljem podučnega lepoznanstva.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Pismo Njih Veličanstva cesarja od 24. decembra z veliko pohvalo za zasluge o izvršeni poravnavi ogerski državnega kancelarja barona Beusta imenuje za predsednika državnega ministerstva; ob enem barona Beke-a imenuje državnega finančnega, podmaršala barona John-a pa državnega vojaškega ministra. — Ministri za neogerske dežele še niso znani. — K postavi za nabiranje rekrutov naznanjamo to-le: Odkupiti se od vojaščine more le tak, ki spada po starosti v vrsto tistih treh let, ki se jemljejo v vojaščino. Kdor je vojaška svoja leta že doslužil ali kdor ni več vojaščini podvržen pa hoče biti za namestnika svojega brata, ki je v vojaščino poklican, mora za to še pred jemanjem v vojake pri svoji okrajni politični gosposki dovoljenja prositi in dokazati z odslužnim listom (abschied), da je svoja leta v linii in reservi doslužil, ali da ni več vojaščini podvržen. Kdor hoče za namestnika v vojaščino stopiti, pa se ni dobro obnašal, ko je še vojak bil, se ne vzame za namestnika. Tisti dijaki (študentje) in lastniki večih kupčijstev ali obrtnijstev od leta 1867., kteri so imeli pravico stanovitnega odpusta, ostanejo v 4. bataljonu in se pustijo še dalje na odpustu (urlaubu). — Volitve poslancev za deželni zbor hrvaški so se tako neugodno izvršile za narodno stranko, da jej bode dvakrat veča magjarska stranka nasproti stala. Tako postopanje, ako za njim stojí vlada, mora demoralizirati ves narod! — Levica ogerskega zbora nič kaj ne mara za delegacijo dunajsko, in to je naneslo, da ves zbor ogerski ne bode pred volil poslancev v delegacijo, predno ni ministerstvo „cislitvansko“ (to je, ministerstvo za neogerske dežele) imenovano. Denarstveni minister ogerski Lonyay pripravlja predlog, da se kuje ogerski denar. Tako postopajo Magjari čedalje bolj naprej pa proč od nas — kmalu menda še pridejo do tega, da bode Košut ogerskega ministerstva predsednik. 6 mesecev hočejo, da kralj njih stanuje na Ogerskem; ako se to ne zgodí, naj se jim dá palatin. — Kakor „N. fr. Pr.“ piše, ne bode po novem redu civilne pravde razločka več med judovsko in kristjansko prisego; vsi bojo prisegali tako-le: „Jez J. J. prisegam Bogu Vsevedočemu in Vsegamogočnemu čisto prisego. V to mi Bog pomagaj! — Italijani (Lahi) — kakor se kaže — ne bodo mirovali, predno se boj ne vname za Rim, kterega po vsi sili hočejo imeti; kamor se pogleda, delajo se priprave za vojsko; zato pa tudi čedalje bolj pisano gledajo Francoza (Napoleona), ki jim o tem nasprotuje, in zvezo sklepajo s Prusom, s kterim so v avstrijsko-pruski vojski bili v zvezi. Pruska vlada je tudi že popolnoma na boj pripravljena, in ker je celo leto noč in dan delala puške in vlivala kanone, je z vsem tem delom že pri kraji. Ker je neki tudi to gotovo, da ste si pruska in ruska vlada v zvezi, ni čuda, da tudi naša vlada na vso moč izdeluje vojaško opravo in orožje; iz Dunaja se piše, da so v orožnici celó vse božične praznike nove puške na iglo po Wänzelnovi iznajdbi delali in vsaki dan še po dve uri več; ravno tako se piše iz Prage; vrh tega je vojaško ministerstvo ukazalo, naj se civilnim šivarjem in čevljarjem, ki izdelujejo vojaško monturo, dvakrat viša dnina plača, vojaškim pa namesti polovice cela. Če tudi avstrijska

vlada ne bode vojske začela, je vendar njeno stališče tako, da mora na vse pripravljena biti, in to tem več, ako bi po nesreči s Francozom stopila v zvezo, ki jo potem potegne seboj v nevarne homatije. — Ruski časnik „Invalide“, ki v smislu ruske vlade govorí, pretresaje turške zadeve to-le pravi: Rusija je turško vprašanje tako jasno stavila, da je kmalu kmalu pričakovati, da se reši to vprašanje. Te besede, brez ovinkov rečene, nosijo zdaj zvonec po vsem svetu in povsod se misli, da kristjanske zadeve na Turškem, ki se že toliko let kuhajo, prihodnjo spomlad pridejo do tega, da jih bode vojska rešila, ker jih ne reši diplomacija. Sliši se, da na mesto kneza Gorčakova, dosedanjega ruskega državnega ministra, pride Ignatiev, in ravno ta prememba kaže na to, da Rusija ne misli več odlašati rešitve turških zadev. — Iz Pariza je francozko ministerstvo poslalo dva uradnika na Dunaj in v Pešt, da si zagotovita še 16 milijonov vagánov žita, ki jih bo francozka dežela do konca majnika potrebovala. — Zmiraj se še bere o velikem snegu, ki ovéra po Tirolskem, gornjem Štajarskem itd. železnice, dela plazove in velike nesreče.

Pred liberalizem na kolena!

Godčevska pesem za novo leto.

„Gleiches Recht!“ — o ti preblažena zvezda!
Kdo te poznal je prej, dete lepó?
Zleglo si se z „liberalnega“ gnjezda,
Novo zdaj leto rodilo te bo!

Toraj vriskamo, leto presrečno!
Ki boš narode osrečilo vse:
Bodi zapisano v pratiko večno,
„Leto bogastva“ — naj bo ti imé!

Morda bo judovski čudni mesija
Koj že to leto denarja sejal? —
Saj liberalni mu galimatija
Pot je pripravil in roko že dal.

Morebit letos kot praprot in gobe
Rastle da bodo klobase iz tal;
Morda bo rotšild sam jedel otrobe,
Meni pa moke in štruklje odbral.

Morda več bankovcev bodo kovali
In pokrivali še ž njimi strehé;
Jih na plotove celó prilep'vali
V znamnje, da tukaj miljoni cvetè.

Morda bo dosti prosa in fižola,
Da že vsaj stradal ne bom za naprej;
Morda bom kupil za tolar dva vola,
Zlata saj dôba začenja se zdaj!

Morda kdo plača tud moje dolgove,
Pamet in „Gleiches Recht“ tirja vsaj to;
Potlej pa spet lahkó delal bom nove,
Saj smo „vsi bratje“, vsi „eno telo“!

Tudi znabiti, da bom avanziral;
Bom še minister, če zame se zvé,
Jedel bom piške, kopúne obiral;
Nisem ne téh, ki se križa bojé.

Te in enake si delam zdaj upe,
Upam veliko, še več se — bojim;
Sreče po svetu bo letos na kupe,
Pa ne le nekterim, gotovo vsim!

Vrata nam zlata zdaj nov čas odpèra,
Srednjega véka pušoba nehá!
Kdor tak' ne misli, ta mila je Jera,
Je na Tirolskem, alj s hrihov domá.

Temà ogromno debéla je krila,
Žulil je jarm ljudí dosihmal;
Letos pa črna se noč je zvedrila,
„Liberalizem“ je luč nam prižgal.

Zdaj saj pri taki preblaženi sreči,
Ljudstvo stradalo nikdar več ne bo;
Če so tud' davki še sedemkrat veči, —
Kaj? — saj imamo pa „Freiheit“ zato!

Toraj vriskamo, leto presrčno!
Ki boš narode osrečilo vse:
Bodi zapisano v pratiko večno,
„Leto bogastva“ — naj bo ti imé!

Denarni zapisnik Matičin.

Novi udje:

ustanovniki:

Gospod	Pirec P. France Salez, benediktin v Šent-Pavlu	10 gold.
„	K.... Vekoslav ..... v Trstu	10 „
„	Murnik Janez, odvetniški koncipient v Ljubljani	5 „

letniki:

„	Marinko Janez, župnik v Logacu za 1867. leto .	2 „
„	Lenasi Anton, kaplan v Logacu za 1867. leto .	2 „
„	Polak P. Alojzi, minorit v Gradcu za 1867. leto	2 „
„	Novak Janez, mizar in posestnik v Ljubljani za 1867. leto	2 „
„	Vovšek Franjo v Brazlovčah za 1868. leto . .	2 „
„	Ramor Janez, kaplan v Brazlovčah za 1868. leto	2 „
„	Krčon Jožef, župnik v Predosljih za 1867. leto .	2 „
„	Hrovat Blaž, gimn. profesor v Kranji za 1867. l.	2 „
„	Ferčnik Lambert, fajmošter v Žabnici na Koroškem za 1868. leto	2 „

Stari udje so plačali:

a) ustanovniki:

Za 2. leto: g. Lenček Alojzi, sl. Čitalnica tminska, g. Holinger Neža.
Za 3. leto: gg. Lenček Alojzi, Irkič Ivan, Mežnarec Anton, Holinger Neža.
Za 4. leto: gg. Rozman Jožef, Kukovec Jožef, Marn Jožef, dr. J. Ulaga, Trafenik France, dr. Čebašek Andrej, Blaž France, Reš Janez, Cigale Matej, Šventnar Leopold.
Doplačali so: gg. Globočnik Janez, Globočnik Anton, Brolih Matija, Robič Andrej, Bergant Jožef, Wolf Anton.

b) letniki:

Za 1865. leto: gg. Zarnik Janez, Klinar Karol, Žurman Janez.
Za 1866. leto: gg. Kožer Jožef, Novak Janez, Zarnik Janez, Kmetič Jožef, Klinar Karol, Lukanec Jožef, Žurman Janez.
Za 1867. leto: gospodičina pl. Höffern Vilhelmina, gg. Švajger Jož., Janežič Janez, Kožer Jožef, Potočnik Blaž, Kušar Mat., Stiger Albert, Klinar Karol, Vakanovič Jaroslav, Lukanec Jožef, Brodnik Anton, Jevnikar Jakob, Vomberger Blaž, Herrman Mihael, Robas Janez.
Za 1868. leto: gg. Fortuna France, Janežič Janez, Kramberger Lovro, Tomec Juri, Arnoš France, Klinar Karol, Magdič Anton, Koren Matija, Lukanec Jožef, Podobnik Ignaci, Strmole Janez, Robas Janez.

V Ljubljani 30. decembra 1867. Dr. Jer. Zupanec.

Opomin.

Ker se Matica slovenska pri izdavanji knjig mora ravnati po svojih letnih dohodkih, zato prosimo, da častiti njeni udje obljubljene svoje doneske plačujejo o pravem času, to je, vsaj prvo polovico vsakega leta, ki se ozir doneskov pričenja 1. januarja. Naj toraj oni udje, ki so za eno leto ali še več zaostali v plačilu, zaostale doneske pošljejo z doneskom za 1868. vred. Naj pri tej priliki tudi damo na znanje, da novi udje, kterih se to leto mnogo nadjamo, lahko dobé še lanskega leta knjige, ako svojemu donesku za 1868. leto pridenejo še 2 goldinarja za preteklo 1867. leto.

Pole za vpisovanje se kmalu razpošljejo častitim gosp. poverjenikom.

Iz slovenske Matice odbora v Ljubljani 1. januarja 1868.

Dr. Leon Vončina, 1. podpredsednik.
Anton Lésar, odbornik in tajnik.

Kursi na Dunaji 30. decembra.

5% metaliki 55 fl. — kr. Ažijo srebra 119 fl. 50 kr.
Narodno posojilo 64 fl. 20 kr. Cekini 5 fl. 78 kr.

Tukajšni trgovci so o božiču kupovali deteljno seme po 24 gld., suhe češplje po 6 gold. in pol, nove ježice po 12 gold. in pol, fižol po 6 gold., prodajali so najlepšo banaško pšenico po 7 gld. 40 kr., srednjo po 6 gold. 70 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik**. — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.